

DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2020.56.17-31>

УДК 726.5 (477)

Гнатюк Лілія Романівна

кандидат архітектури, доцент

Національний авіаційний університет, Україна

gnyatyuk.liliya@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0001-5853-9429>

ПРОТИРІЧЧЯ У ФОРМУВАННІ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ САКРАЛЬНОГО ПРОСТОРУ В АРХІТЕКТУРІ ХХ СТОЛІТТЯ

Анотація: у статті проаналізовано історію змін у формуванні художнього образу сакральної архітектури ХХ століття, що виходить від загострення суперечностей між модерністськими та традиційними цінностями, через стан часового домінування модернізму, періоду постмодерної контрреволюції, аж до сучасного затвердження ірраціональних цінностей, що виявляється, серед інших, у тонко артикульованому поклонінні трансцендентності. Розглянуто чинники, які впливають на формування сакрального простору. Зокрема питання, що носять більш загальний характер та стосуються ідеологічних причин різноманітності, включаючи доктринальні джерела окремих підходів. Також досліджено причини різноманітності форм і суперечливих понять у зведені сакральних споруд ХХ століття. Представлено ряд логічних невідповідностей, які порушили однорідність архітектури, характерну для попередніх епох для зібрання послідовників християнства.

Розглянуто погляд богословів на позитивний сенс феномена десакралізації а також вплив світських досліджень, що виявили взаємозв'язок між сучасними психологічними установками та такою специфічною сферою діяльності, якою є храмовбудівництво. Представлено загальні засади формування сакральних споруд, які перестали будуватись таким чином, що дало змогу відрізнити їх від будівель інших цілей.

Ключові слова: формування; сакральний простір; сакральна архітектура; де сакралізація; архітектурний модернізм; традиціоналізм.

Постановка проблеми. Сакральна архітектура ХХ століття характеризувалася безпрецедентною різноманітністю художніх формул у світі. Причиною цього стала поява нових богословських ідей та мистецьких концепцій на зламі ХІХ-ХХ століть, що суперечили більш традиційним підходам. Одним із важливих ідеологічних явищ, що порушували існуючі основи церковного будівництва, була теза богословів про позитивний сенс явища десакралізації. Такий погляд допускав відмову від різниці між сферами

буття священною та світською, а в архітектурі призвів до існування двох взаємовиключних звичаїв: збереження традиційного характеру одних та прийняття всього надзвичайного від інших. Існували більш подібні суперечливі концепції, які порушували однорідність сакральних предметів, характерних для попередніх епох, що стосувалися, серед іншого, ставлення до краси та символу, зміни літургії та можливості використання архітектурного модернізму для створення культових місць. Деякі архітектори підтримували канонічні цінності античної релігійної архітектури, тоді як все більша кількість інших митців намагалися застосувати радикально нові форми. З роками логіка та послідовність в обох групах почала слабшати, а протиріччя між "традиціоналістами" та "модерністами" втратили чіткість.

XX століття для України це період тотальної зупинки спорудження будь-яких нових храмів. Кінець XX – початок XXI століття – період відновлення храмобудування на теренах України в традиційних формах з додержанням всіх канонів та правил. В той же час, метод ідеалізації типу, усталеного і повторюваного в формоутворенні художнього образу сакрального простору, незмінно сусідив з проривом за межі консервативності [10-11; 13].

У зв'язку з цим актуальним є вивчення світового досвіду історії змін у світовій сакральній архітектурі для більш глибокого розуміння типізації та індивідуалізації в сакральній архітектурі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Між індивідуальним і типовим в історії мистецтва незмінно виявлялись як гармонія їх сполучень, так і суперечка. Широко користувався принципом антиномічності в естетичних дослідженнях І. Кант [1].

Умовну типовість (зрозумілість для кожного), обов'язковість закладеного смислу, що наповнювались своєрідним ритуально-мистецьким продовженням конкретного змісту розглядав В. Мириманов. Він вважав, що символічний характер традиційного мистецтва його умовна зображувальна мова, ідеопластичні форми покликані виражати складні ідеї і поняття, які не можуть бути переданими методом безпосереднього натуралістичного відтворення [2].

Не раз робилися спроби дати наукове обґрунтування чи провести експеримент, аби досягти ідеалу найбільш узвичаєного, знайти «золоту середину». Теоретик мистецтва і скульптор стародавньої Греції Поліклет ще у V ст. до н. е. створював власні зразки і написав спеціальний трактат «Канон» (правило, норма) з метою встановлення ідеальних пропорцій людської постаті [3]. Канон – це також своєрідна концепція досягнення певних схожостей, абсолютів, гармонії точних вимірів, знання найбільш досконального. В архітектурі також існували канони і правила, де визнавалася типологізація, закон співмірної доцільності – «Десять книг про зодчество» Леона-Батіста

Альберті [4] та «Чотири книги про архітектуру» Андреа Палладіо [5]. Досить характерні міркування щодо пошуку абсолюту прекрасного висловив Альбрехт Дюрер [6]. Типове досягається через пошук того одиничного й особливого, яке стає достатньою мірою і репрезентативним.

Угорський дослідник Д. Лукач наголошує на тому, що за етнічними, соціальними, історично зумовленими в часі, психологічними характеристиками об'єктивного формується та сама неповторність, той колорит індивідуального, що допомагає висвітлитися цілому як системі. За висловом вченого, підняття на рівень типового ніколи не знімає його одиничності [7].

Хайдеггер чітко визначає свою незалежну позицію, яка протистояла католицьким теологам, а також була відмінною від екзистенціалізму та нового європейського гуманізму [8].

За Бердяєвим, творчість людини, є новим одкровенням, тим, що людина може дати Богу. Бердяєв вважав, що не тільки Бог потрібен людині, але й людина Богу. Найвищою цінністю для Бердяєва була людина та її свобода, але він наголошує на тому, що свобода є первинною, вона відкриває можливості творчості та створення всього нового, чого ще не було у світі [9].

Мета. Проаналізувати історію змін у сакральній архітектурі ХХ століття. Окреслити суперечності між модерністськими та традиційними цінностями. Виявити логічні невідповідності, які порушили однорідність сакральної архітектури характерні для попередніх епох.

Основна частина. Дослідження з питань віри чи релігійних звичаїв майже закономірно стикаються із сферою явищ, які важко зрозуміти і важко пояснити. До явищ без можливості легкого розуміння належить, серед іншого, реакція реципієнта, який потрапляє в незнайомий храм, за межами рідної країни.

Сучасні храми мають подібний вплив на емоції, хоча в останній час зростає інтерес до самотньої творчості зодчих. Вірні, перехожі, туристи або мандрівники входять до церкви, щоб вивчити індивідуальний стиль сучасного архітектора.

Нескінченність художніх образів церковних споруд пов'язана з різноманітністю запропонованих формул сакрального простору. На релігійну архітектуру впливають способи посилення на релігійні цінності, які є загальними в даному суспільстві та в певну епоху, її форми відображають також конкретні теологічні концепції та підходи, що містяться в офіційних документах конкретних конфесій [12; 18].

Що стосується великих світових релігій, то у ХХ столітті найскладніші явища, які вплинули на формування образу релігійної споруди, відбувалися в межах католицької конфесії, хоча багато важливих понять та офіційних тверджень також можна відзначити серед протестантських послідовників

християнства. Конвергенція західнохристиянських конфесій дозволяє, однак, розглядати обидві ці гілки разом відносно проблеми сакральної архітектури.

Концепція десакралізації суперечила давній традиції передання священного у видимому світі цінностей, які можуть бути пов'язані зі святістю та створення місць культу з характерним характером.

Практика віднімання сакральної символіки від храмів також була пов'язана з двома суперечливими концепціями ролі мистецтва та краси в архітектурі. У ХХ столітті серед архітекторів-теоретиків-модерністів склалася думка, що зменшує значення мистецьких факторів стосовно ролі, яку нові архітектурні будівельні матеріали, конструкції та правильне вирішення проблеми пристосування храмових споруди до природи, мають відігравати в архітектурі та їх використанні. У такий спосіб велику групу храмів почали зводити як майже виключно інженерні споруди, тоді як для іншої групи головним значенням було бажання отримати сакральний вигляд. Краса – характерна для храмів традиційної форми – враховувалася і в модерністських будівлях, але вона зберігала вторинний характер стосовно матеріальних чи конструктивних факторів. Найчастіше це було наслідком краси ідеально розвинених сталевих та скляних елементів та килимів, виготовлених з цінних видів каменю.

Однак у ХХ столітті символічні цінності сакрального мистецтва перестали розкривати властивості світу Божого, і, як і все інше мистецтво, вони говорили про властивості сучасного земного світу.

Будівлі храмів перестали нагадувати Небесний Єрусалим, і стали більше схожими на заводські споруди, залізничні станції або павільйони світових виставок сучасних технологічних досягнень.

Це можна розглядати як прояв іншого аспекту нового підходу до релігійної архітектури, глибоко всупереч традиції, яка майже безперерійно розвивалася з раннього середньовіччя до ХХ століття. Основні ідеологічні суперечності характеризували протиріччя між позитивним та негативним ставленням до священного, тобто протиріччя між прагненням створити будівлю, що символічно представляє вічний світ, та бажанням споруджувати будівлі, що розповідають про сучасний людський світ, а також протиріччя між розуміння краси як засобу зближення з Богом та байдужість до краси як архітектурної мети. На теорію сакральної архітектури суттєво вплинули висловлювання мирян, що виявили взаємозв'язок між сучасними психічними установками та такою специфічною сферою діяльності, якою є храмобудування. Зрозуміло, однак, що дискусії богословів щодо суто релігійних тем не залишилися без впливу на церковні форми. Роздуми про літургію відіграли особливу роль у цьому відношенні.

Постулати, висунуті представниками реформаторів, були головним чином спрямовані на наближення вітваря до вірних, що було досягнуто скороченням пресвітерію, переміщенням вітваря до перетину нав або будівництвом центрально осьових храмів, що дозволило оточити вітвар лавками з усіх сторін. Нові матеріали та конструкції також дозволили зводити однопросторові церкви без бічних проходів. Це мало посилити почуття спільності серед віруючих та зробити їх активнішими учасниками обрядів.

Пропозиції теологів реформаційного руху, представлені в 1920-х роках, десятиліттями пізніше прийняті в документах II Ватиканського собору як офіційна доктрина Католицької Церкви і, безумовно, вплинули на конкретні форми церков та застосовані в них просторові рішення [18].

Наступна група питань, які допомогли б вирішити проблему різноманітності сучасних церков, стосуються художніх джерел для формування сакрального середовища. Очевидно, варто було б дослідити, чи є подібність серед різноманіття, яка дозволила б групувати будівлі чи показати логіку перетворень, що призводять до появи конкретних формул. Попереднє дослідження вже показує, що церкви XX століття можна об'єднати у дві великі, контрастні групи: традиціоналістичні храми (твори пізнього історизму) та церкви, що належать до авангардного модернізму.

Перш за все, для того, щоб точніше визначити прояви традиціоналізму та модернізму в сакральній архітектурі, необхідно проаналізувати більш ранні ранні твори, що займають проміжне місце між традиціоналізмом та авангардним модернізмом.

Церква Домінікуса Бьома в Леверкузені – особливо представницька серед цієї групи церков, в якій прагнули відокремитись від традиціоналістських чи модерністських (рис. 1). Формально проект даного храму ґрунтувався на прикладах, отриманих як із пізнього історизму, так і з експресіонізму. В ідеологічному шарі він охопив вплив трьох суперечливих релігійних концепцій.

Пропозиції історичної та художньої герменевтики для надання більшого значення аналізу окремих творів, ніж зв'язку з обставинами їх створення використані для представлення більш детального аналізу кількох вибраних храмів.

Це церковні споруди: Перрета в Ле-Рансі (рис.2), Мозер в Базелі(рис. 3), Мецгер у Люцерні (рис. 4), Фюгг в Меггені (рис. 5), каплиці Міс ван дер Рое в Чикаго (рис. 6) та Ле Корбюзьє в Роншані (рис. 7). Стосовно декількох останніх робіт необхідно було провести дослідження, що лежать в основі їх метафізичних припущень, що знайомить дослідника з – як Хайдеггер називав – «лісовими дорогами» [8].

Рис.1. Протестантська церква Христа. 1904-1906 р.р., Леверкузен, Германія

Враховуючи критику історизму, це призвело до звернення уваги на чітко відокремлені церкви у вивчення художнього образу яких сьогодні докладаються зусилля, щоб довести тезу про всю систему залежності творів модернізму від форм більш ранніх стилів.

Майже канонічно започаткувавши ряд модерністських сакральних творів, церква Перрет в Ле-Рансі (рис. 2) сьогодні розглядається майже як неоготична церква, що відрізняється лише використанням залізобетону.

Рис.2. Огюст Перрет, інтер'єр церкви Богоматері,
Ле-Рансі, Іль-де-Франс, Франція. 1922-23

Так само погляди істориків змінилися до колись відомої церкви Мозера в Базелі (рис. 3). Про яку також було сформульовано думку, що вона недостатньо

модерністська і що внутрішній художній образ сакрального простору наближається до готичних храмів.

Церква Мецгера в Люцерні (рис. 4), фактично позбавлена будь яких традиційних особливостей сакральної споруди, відкриває довгий перелік взаємозв'язків між модерністичними будівлями та творами античності чи класицизму.

Рис.3. Карл Мозер, церква св. Антонія 1925-1927, Базель, Швейцарія

Рис.4. Фріц Мецгер, церква св. Кароля, 1935, Люцерн, Швейцарія

В той же час, церква Франца Фюгга, св. Пія, 1964–1966, в Меггені, Швейцарія (рис. 6) за художнім образом скоріше нагадує складське приміщення чи просто величезний ящик.

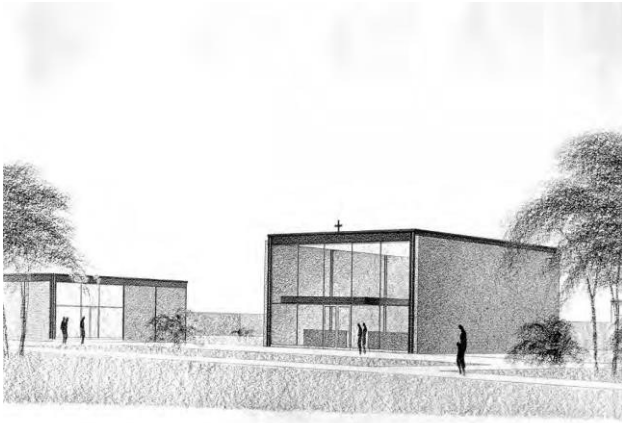

Рис.5. Франц Фюгг, церква св. Пія, 1964–1966, Мегген, Швейцарія

Відстеження класицизму у творах модернізму вплинуло і на найбільш спрощену форму сакральної споруди, яка за функціональним призначенням каплицею, спроектованою Місом ван дер Рое в Чикаго (рис. 6). Класицизм цього твору не зміг спростувати протиріччя, що є наслідком одночасного бажання архітектора підкреслити сутність та її заперечити. Архітектори визнали цю невідповідність, і зробили це мотивом своїх робіт [20].

Джерелом різноманіття форм, прийнятих сучасними церквами, було одночасне функціонування двох конкуруючих та опозиційних стилів, вимагає більш детального пояснення. Колишні великі стилі розвивалися, створюючи різноманітний набір форм. Історія традиціоналізму та модернізму була різною. Пізній історизм складався з різних можливостей формування сакрального простору і, крім того, безлічі різних художніх та ідеологічних поглядів.

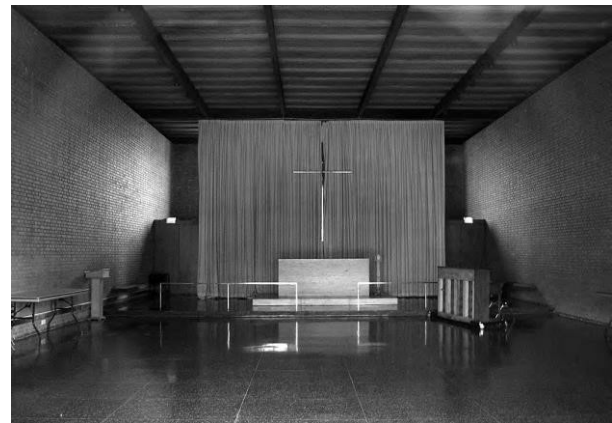

проект, 1949

фасад

інтер'єр

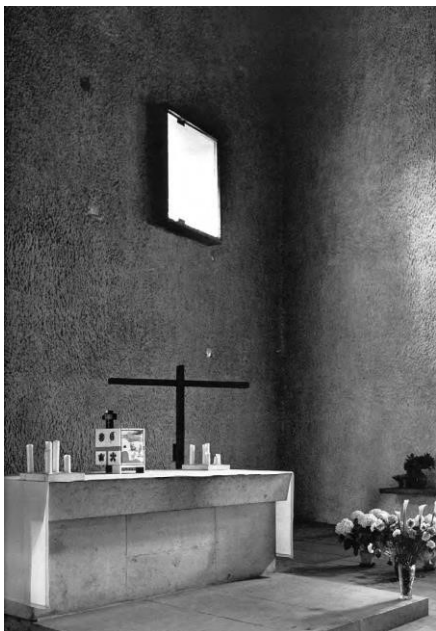
Рис.6. Людвіг Міс ван дер Рое, каплиця
Найсвятішого Ізбавителя, 1949–1952,
Чикаго, США

Величезний розрив логіки модерну відбувся завдяки паломницькій каплиці в Роншамі, де ортогональні форми, характерні для модернізму, були замінені суцільним, визначеним рядом кривих ліній. Інтер'єр каплиці вирізняється простором і мінімалізмом з кам'яним вівтарем та скульптурою Мадонни. Оскільки каплиця у великі свята не вміщає всіх паломників, зроблено і вівтар просто неба, аби проводити служби зовні. Аби додати містичного і духовного, архітектор розпочав гру із освітленням – південна стіна каплиці прикрашена вікнами різного розміру, що пропускають у приміщення вузькі пасма сонячного світла. Це продовжує традицію гри світла в історичних храмах Франції дороманського і романсько-готичних стилів.

Складність форми, що виникла внаслідок цього, призвела до появи чисельних асоціацій зі сферою об'єктивності, а отже, виникнення традиційної символічності в модерністичних спорудах, що було важко прийнятним для модерністів.

Каплиця проекту "Ле Корбюзьє" породила численні твори, що належать до стилю, які можна віднести до неоекспресіонізму. Всередині нього боротьба модерністської архітектури з небажаною символікою стала особливо відчутною та зрозумілою.

Тут можна прослідкувати схожість з авангардним модернізмом, з яким це явище було пов'язане а також з додатковими труднощами, які полягали в тому, що, крім глибоких змін, змінилися також теоретичний та історіографічний підходи. Ця ситуація розкриває серйозно суперечливі різновиди модернізму.

вівтар

фасад

Рис.7. Ле Корбюзьє, каплиця в Роншані, 1950-1955, Франція

Собор Еврі архітектора Маріо Ботта (рис. 8) трактувався особливим чином, що також можна вважати твором, сповненим суперечностей.

Вивчення обставин створення даного об'єкту показало, що ця католицька будівля реалізує концепції місцевих містобудівників та органів державної влади більшою мірою, ніж служить поклоніння Богу.

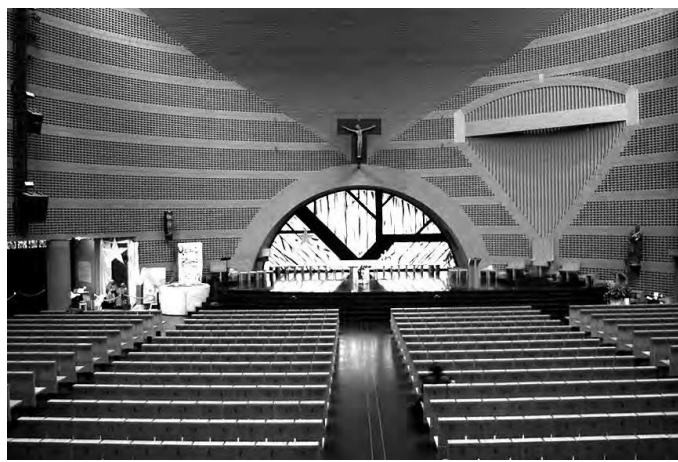

Рис.8. Маріо Ботта, собор Воскресіння, Евр, Франція, 1988-1992–1995

Зосередження уваги на аспекті суперечності ідеологічних припущень та художніх властивостей творів сучасної релігійної архітектури є штучною процедурою, хоча й цікавою для наукових досліджень. Це робить неможливим охарактеризувати багато намірів, характерних для конкретних авторів, і не дозволяє вичерпно описати численні цінні твори. З іншого боку – представлення суперечностей в історії модерністської архітектури є особливо важливим щодо всього модернізму, що також можна розглядати як спробу побудова культури без суперечностей. Цей підхід до проблеми протистоїть також історіографії, прихованою метою якої було показати логіку змін, а отже, і відсутність серйозних суперечностей.

Висновок: Описана історія змін у сакральній архітектурі виходить від загострення суперечностей між модерністськими та традиційними цінностями, через стан часового домінування модернізму, періоду постмодерної контрреволюції, аж до сучасного затвердження ірраціональних цінностей, що виявляється, серед інших, у тонко артикульованому поклонінні трансцендентності показує, що типізація й індивідуалізація у мистецтві хоч і відбивають особливості творчого методу митця, проте вони не позбавлені і певної спонтанності, невимушеності творення художнього образу. Це означає, що йдеться не про якусь штучність, силуваність, бо і типове, і індивідуальне виходять одне з одного, а не розділені на певні пропорції.

Мистецтво не втратило своєї біфункціональності (умовного і безумовного в ньому) не лише в прикладних, ужиткових видах, архітектурі, а й у всій своїй системі остільки, оскільки воно служить стимулятором духовно-культурних процесів, історії, нації, народу, особистості.

Література

1. Булатов М. Антиномія // Філософський енциклопедичний словник / В.І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. – Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України: Абрис, 2002. – 742 с.
2. Мириманов В. Б. Искусство: Типология, систематика, эволюция. – М., 1986. — 241 .
3. Лосев А.Ф. История античной эстетики. Высокая классика. В 4 т. М.: "Искусство", 1974. Т. 3. – 383 с.
4. Альберти Леон Баттиста. Десять книг о зодчестве. Материалы и комментарии. В 2 томах. М.: Изд. Всесоюзной академии архитектуры, 1935-1937. – 795 с.
5. Андреа Палладио. Четыре книги об архитектуре / Пер. С итал. И.В. Жолтовского; Под ред. А.Г. Габричевского. – Факс. Изд. – М.: ООО «Архитектура-С», 2006. – 352 с.

6. *Дюрер А.* Дневники, письма, трактаты: В 2 т. Л.; М., 1957, Т. 2. С. 20.
7. *Лукач Д.* Своеобразие эстетического: В 4 т. М., 1966. Т. 3. С. 166–167.
8. *Хайдеггер М.* Разговор на проселочной дороге. – М., 1991. –158 с.
9. *Бердяев Н.А.* Смысл творчества (Опыт оправдания человека). М.: Изд-во Г.А.Лемана и С.И.Сахарова, 1916. – 358 с.
10. *Гнатюк Л.* Конфесійна приналежність і формування та розвиток сакральних споруд історичної Волині // Українська академія мистецтва: Дослідницькі та науково-методичні праці. – Вип. 15. – К., 2008. – С. 169–176.
11. *Гнатюк Л.* Просторові виміри в українському сакральному мистецтві // Технічна естетика і дизайн. Міжвідомчий наук.-техн. збірник. – Вип. 9. – К.: 2011. – С. 66-72.
12. *Gnatiuk L.* AESTHETICS SHAPING SACRED SPACE/ *Gnatiuk L., Terletska M.* // Theory and practice of design. Collection of scientific papers. – Issue 11. Technical aesthetics. – К.: НАУ, 2017. – С. 42–56. DOI: 10.18372/2415-8151.11.11874
13. *Гнатюк Л.Р.* Естетика формотворення сакрального простору на теренах України / Л.Р. Гнатюк, М.А. Орищенко // Теорія та практика дизайну. Збірник наукових праць. – Вип. 12. Технічна естетика – К.: НАУ, 2017. – С. 69-77 DOI: 10.18372/2415-8151.12.12544
14. *Гнатюк Л.* Сакральний простір міста. / Л.Р. Гнатюк, О.П. Олійник // В кн. Праці наукової конференції «Любартівські читання», Науково-інформаційний збірник «Старий Луцьк» ЛДІКЗ, -Вип. VI, — Луцьк. 2010. – С. 322–332
15. *Panayotis Tournikiotis,* The historiography of modern architecture, The MIT Press, Cambridge (Mass.), London (England) 1999.
16. *Ritva Tuomi,* On the search for a national style, „Abacus” [rocznik Museum of Finnish Architecture] 1979, s. 57–96.
17. *Edward Marc Treib,* Lars Sonck: from the roots, „Journal of the Society of Architectural Historians”, 30, 1971, 3, s. 228–237.
18. *Steven J. Schloeder,* Architecture in Communion. Implementing the Second Vatican Council through Liturgy and Architecture, Ignatius Press, San Francisco 1998.
19. *Jan Popiel SJ,* Sakralny wyraz dawnych i współczesnych form architektury sakralnej, „Ruch Biblijny i Liturgiczny”, 3, 1984, s. 225–229.
20. *Ákos Moravánszky,* *Competing Visions,* Aesthetic Invention and Social Imagination in Central European Architecture, 1867–1911, MIT Press, Cambridge (Mass.), London (England) 1998.

References

1. *Bulatov M.* Antynomiia // Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk / V.I. Shynkaruk (hol. redkol.) ta in. – Kyiv: Instytut filosofii imeni Hryhoriia Skovorody NAN Ukrainy: Abrys, 2002. – 742 s. (in Ukrainian)
2. *Mirimanov V. B.* Iskusstvo: Tipologija, sistematika, jevoljucija. – M., 1986. — 241 . (in Russian)
3. *Losev A.F.* Istorija antichnoj jestetiki. Vysokaja klassika. V 4 t. M.: "Iskusstvo", 1974. T. 3. – 383 s. (in Russian)
4. *Al'berti Leon Battista.* Desjat' knig o zodchestve. Materialy i kommentarii. V 2 tomah. M.: Izd. Vsesojuznoj akademii arhitektury, 1935-1937. – 795 s. (in Russian)
5. *Andrea Palladio.* Chetyre knigi ob arhitekture / Per. S ital. I.V. Zholtovskogo; Pod red. A.G. Gabrichevskogo. – Faks. Izd. – M.: OOO «Arhitektura-S», 2006. – 352 s. (in Russian)
6. *Djurer A.* Dnevniky, pis'ma, traktaty: V 2 t. L.; M., 1957, T. 2. S. 20. (in Russian)
7. *Lukach D.* Svoeobrazie jesteticheskogo: V 4 t. M., 1966. T. 3. S. 166–167. (in Russian)
8. *Hajdegger M.* Razgovor na proselochnoj doroge. – M., 1991. –158 s. (in Russian)
9. *Berdjaev N.A.* Smysl tvorcestva (Opyt opravdaniya cheloveka). M.: Izd-vo G.A.Lemana i S.I.Saharova, 1916. – 358 s. (in Russian)
10. *Gnatiuk L.* Konfesiina prynalezhnist i formuvannia ta rozvytok sakralnykh sporud istorychnoi Volyni // Ukrainska akademiia mystetstva: Doslidnytski ta naukovo-metodychni pratsi. – Vyp. 15. – K., 2008. – S. 169–176. (in Ukrainian)
11. *Gnatiuk L.* Prostorovi vymiry v ukrainskomu sakralnomu mystetstvi // Tekhnichna estetyka i dyzain. Mizhvidomchyi nauk.-tekhn. zbirnyk. – Vyp. 9. – K.: 2011. – С. 66-72. (in Ukrainian)
12. *Gnatiuk L.* AESTHETICS SHAPING SACRED SPACE/ Gnatiuk L., Terletska M. // Theory and practise of design. Collection of scientific papers. – Issue 11. Technical aesthetics. – K.: NAY, 2017. – С. 42–56. DOI: 10.18372/2415-8151.11.11874 (in English)
13. *Gnatiuk L.R.* Estetyka formotvorennia sakralnogo prostoru na terenakh Ukrainy/ L.R. Gnatiuk, M.A. Oryshchenko // Teoriia ta praktyka dyzainu. Zbirnyk naukovykh prats. – Vyp. 12. Tekhnichna estetyka – K.: NAU, 2017. – С. 69-77 DOI: 10.18372/2415-8151.12.12544 (in Ukrainian)
14. *Gnatiuk L.* Sakralnyi prostir mista. / L.R. Gnatiuk, O.P. Oliinyk // V kn. Pratsi naukovoï konferentsii «Liubartivski chytannia», Naukovo-informatsiyni zbirnyk «Staryi Lutsk» LDIKZ, -Vyp. VI, — Lutsk. 2010. S. 322–332 (in Ukrainian)

15. *Panayotis Tournikiotis*, The historiography of modern architecture, The MIT Press, Cambridge (Mass.), London (England) 1999. (in English)
16. *Ritva Tuomi*, On the search for a national style, „Abacus” [Museum of Finnish Architecture] 1979, s. 57–96. (in English)
17. *Edward Marc Treib*, Lars Sonck: from the roots, „Journal of the Society of Architectural Historians”, 30, 1971, 3, s. 228–237. (in English)
18. *Steven J. Schloeder*, Architecture in Communion. Implementing the Second Vatican Council through Liturgy and Architecture, Ignatius Press, San Francisco 1998. (in English)
19. *Jan Popiel SJ*, Sakralny wyraz dawnych i współczesnych form architektury sakralnej, „Ruch Biblijny i Liturgiczny”, 3, 1984, s. 225–229. (in Polish)
20. *Ákos Moravánszky*, *Competing Visions*, Aesthetic Invention and Social Imagination in Central European Architecture, 1867–1911, MIT Press, Cambridge (Mass.), London (England) 1998. (in English)

Аннотация

Гнатюк Лилия Романовна, кандидат архитектуры, доцент, Национальный авиационный университет.

Противоречия в формировании художественного образа сакрального пространства в архитектуре XX века.

В статье проанализирована история изменений в формировании художественного образа сакральной архитектуры XX века, которая исходит от обострения противоречий между модернистскими и традиционными ценностями. От состояния временного доминирования модернизма, периода постмодернистской контрреволюции до современного утверждения иррациональных ценностей, которое оказывается, среди прочих, в тонко артикулированном поклонении трансцендентности. Рассмотрены факторы, которые влияют на формирование сакрального пространства. В частности вопросы, носящие более общий характер и касающиеся идеологических причин разнообразия, включая доктринальные источники отдельных подходов. Также исследованы причины возникновения разнообразия форм и противоречивых понятий в строительстве храмов. Представлен ряд логических несоответствий, которые нарушили однородность архитектуры, характерной для предыдущих эпох для собраний последователей христианства.

Рассмотрен взгляд богословов на положительный смысл феномена десакрализации а также влияние светских исследований, которые обнаружили взаимосвязь между современными психологическими установками и такой специфической сферой деятельности, которой является храмостроительство.

Представлены общие принципы формообразования церковных сооружений, которые, согласно этой концепции, перестали строиться таким образом, что позволило отличить их от зданий других целей.

Ключевые слова: формообразования; сакральное пространство; сакральная архитектура; десакрализация; архитектурный модернизм; традиционализм.

Abstract

Gnatiuk Liliia, PhD in Architecture, Associate Professor, National Aviation University.

Contradictions in the Formation of the Artistic Image of Sacred Space in XX Century architecture.

The article analyzes the history of changes in the formation of artistic image of sacral architecture of the XX century, which comes from the aggravation of contradictions between modernist and traditional values. From the state of temporary dominance of modernism, the period of postmodern counter-revolution to the modern assertion of irrational values, which, among other things, is in the subtly articulated worship of transcendence. The factors that influence the formation of sacral space are considered. In particular, issues of a more general nature and ideological causes of diversity, including doctrinal sources of particular approaches. The causes of the diversity of forms and contradictory concepts in the construction of temples were also investigated. A number of logical inconsistencies are presented, which violated the homogeneity of the architecture characteristic of earlier eras for the meetings of followers of Christianity.

The view of theologians on the positive meaning of the phenomenon of desacralization, as well as the influence of secular studies, which have found a relationship between modern psychological attitudes and such a specific sphere of activity, which is temple building, is considered. The general principles of the formation of church structures, which, according to this concept, ceased to be constructed in such a way that allowed them to be distinguished from buildings of other purposes, are presented.

Keywords: formation; sacral space; sacral architecture; desacralization; architectural modernism; traditionalism.